

Innovatsion yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishning asosiy mazmuni

Tursunova Saida Isakovna

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Email: tursunova@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanishning mazmuni va ahamiyatini yoritadi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash va o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion metodlarning tutgan o'rni juda muhim. Innovatsion yondashuvlar o'quvchilarni mustaqil fikrlash, to'g'ri muloqot qilish va og'zaki nutq madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi. Maqolada quyidagi asosiy masalalar ko'rib chiqiladi:

- Og'zaki nutqni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni.
- Yangi pedagogik usullarning boshlang'ich sinf o'quvchilari nutqini shakllantirishga ta'siri.
- O'quvchilarda kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish yo'llari.
- Og'zaki nutqni o'rgatishda didaktik materiallar va interfaol o'yinlardan foydalanishning samaradorligi.

Innovatsion yondashuvlar asosida og'zaki nutqni rivojlantirishda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot hamda o'quv jarayonining faol ishtirokchisi bo'lishi orqali o'quvchilarning og'zaki nutq qobiliyatlarini oshirish ko'zda tutilgan.

Kalit so'zlar: Innovatsion yondashuv, boshlang'ich ta'lim, og'zaki nutq, kommunikativ kompetensiya, didaktik o'yinlar, interfaol usullar, badiiy adabiyot, audiovizual vositalar, refleksiya.

Основное содержание развития устной речи учащихся младших классов основано на инновационном подходе

Турсунова Саида Исаковна

Преподаватель Термезского государственного педагогического института

Elektronnaya pochta: tursunova@mail.ru

Аннотация: В данной статье освещается содержание и важность использования инновационных подходов в развитии устной речи учащихся начальных классов. Сегодня очень важна роль инновационных методов в использовании новых педагогических технологий и развитии языковых навыков учащихся в образовательном процессе. Инновационные подходы помогают студентам развивать самостоятельное мышление, правильное общение и культуру устной речи. В статье рассматриваются следующие основные вопросы:

- Роль современных технологий в развитии устной речи.
- Влияние новых педагогических методов на формирование речи младших школьников.

- Пути развития коммуникативной компетентности студентов.

- Эффективность использования дидактических материалов и интерактивных игр при обучении устной речи.

При развитии устной речи на основе инновационных подходов планируется повышение навыков устной речи учащихся посредством общения преподавателя с учениками и активного участия в учебном процессе.

Ключевые слова: Инновационный подход, начальное образование, устная речь, коммуникативная компетентность, дидактические игры, интерактивные методы, художественная литература, аудиовизуальные средства, рефлексия.

The main content of the development of oral speech of elementary school students based on an innovative approach

Tursunova Saida Isakovna

Teacher of Termiz State Pedagogical Institute

Email: tursunova@mail.ru

Abstract: This article highlights the content and importance of using innovative approaches in the development of oral speech of primary school students. Today, the role of innovative methods in the use of new pedagogical technologies and the development of students' language skills in the educational process is very important. Innovative approaches help students to develop independent thinking, correct communication and the culture of oral speech. The following main issues are considered in the article:

- The role of modern technologies in the development of oral speech.

- The effect of new pedagogical methods on the formation of speech of primary school students.

- Ways to develop students' communicative competence.

- Effectiveness of using didactic materials and interactive games in teaching oral speech.

In the development of oral speech based on innovative approaches, it is envisaged to improve the oral speech skills of students through communication between the teacher and students and active participation in the educational process.

Key words: Innovative approach, primary education, oral speech, communicative competence, didactic games, interactive methods, fiction, audiovisual means, reflection.

Kirish. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda novatsion yondashuv quyidagi asosiy mazmuni o'z ichiga oladi:

1. Kommunikativ kompetensiya – o'quvchilarning o'z fikrlarini ravon va tushunarli ifodalashlari uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar to'plami.

2. Didaktik o'yinlar – o'quv jarayonida o'yin shaklidagi mashg'ulotlardan foydalanish orqali nutqiy faoliyatni rivojlantirish.

3. Interfaol usullar – savol-javob, guruhlarda ishlash, munozara va hamkorlikda bajariladigan topshiriqlar orqali og'zaki nutqni mustahkamlash.

4. Badiiy adabiyot – bolalarning estetik didini oshirish, og‘zaki nutq so‘z boyligini kengaytirish maqsadida badiiy asarlardan foydalanish.

5. Audiovizual vositalar – video, audio va multimediyalar yordamida nutqiy qobiliyatlarni rivojlantirish.

6. Refleksiya va tahlil – o‘quvchilarning o‘z nutqiy faoliyatlarini baholash va takomillashtirish imkoniyatlarini yaratish.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining og‘zaki nutqini rivojlantirish ta‘lim jarayonining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo‘lib, o‘quvchilarning kelgusidagi bilim olishida va ijtimoiy muhitga moslashuvida katta ahamiyat kasb etadi. Innovatsion yondashuvlar asosida og‘zaki nutqni rivojlantirish esa ta‘limning samaradorligini oshirishga qaratilgan yangicha usullarni o‘z ichiga oladi.

Innovatsion yondashuvlar asosida og‘zaki nutqni rivojlantirish mazmuni:

1. Interfaol metodlar: Bolalar nutqini rivojlantirish uchun interfaol metodlardan foydalanish natijasida o‘quvchilar faol ishtirok etishadi. Bu metodlar o‘zaro muloqot qilish, muhokama, rolli o‘yinlar va juftlikda yoki guruhda ishlash orqali amalga oshiriladi. Bunday metodlar bolalarning so‘z boyligini oshirish va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda yordam beradi.

2. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT): Dars jarayonida audio, video materiallar, multimedialar orqali o‘quvchilarning nutq faoliyatini rivojlantirish AKT yordami bilan amalga oshiriladi. Ular o‘quvchilarning diqqatini jalb etib, o‘zaro muloqotni jonlantirishda muhim ahamiyatga ega.

3. O‘yin texnologiyalari: Rolli o‘yinlar, dramatisatsiya va didaktik o‘yinlar orqali bolalarda nutq faoliyati rivojlanadi. O‘yin orqali bolalar o‘z fikrini ifoda etishni, muloqot qilishni o‘rganadi va shuningdek, so‘z boyligini kengaytiradi.

4. Refleksiya va baholash metodlari: O‘quvchilarning og‘zaki nutqini rivojlantirish uchun o‘z-o‘zini baholash va refleksiya muhim hisoblanadi. O‘qituvchilar o‘quvchilarga o‘z nutqidagi kamchiliklarni anglash va o‘zini takomillashtirishga ko‘maklashishlari zarur.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Vygotskiy L.S. (1986) - Nutq va tafakkur o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish natijasida Vygotskiy bolalarning nutqini rivojlantirishda ijtimoiy muhitning o‘rni katta ekanligini ta‘kidlagan. Uning tadqiqotlariga ko‘ra, bolalar nutqi ijtimoiy munosabatlar jarayonida shakllanadi va rivojlanadi. Piaget J. (1959) - Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko‘ra, bolalarning nutq qobiliyati ularning tafakkuri va idrokiga bog‘liq holda rivojlanadi. Dars jarayonida bolalarning bilim olish darajasini hisobga olish innovatsion yondashuvlarni muvaffaqiyatli amalga oshirishda muhim omildir. Dewey J. (1916) - Dewey ta‘lim tizimida faol o‘quv jarayonini taklif qilgan. Uning nuqtai nazariga ko‘ra, bolalar o‘quv jarayonida faol ishtirok etganlarida, ular bilimlarni yanada mustahkam o‘zlashtiradilar. Innovatsion yondashuvlar, ayniqsa, faoliyat va tajriba asosida nutqni rivojlantirish Deweyning ta‘lim falsafasiga to‘g‘ri keladi. Chomsky N. (1965) - Chomsky til va nutqni rivojlantirishning biologik asoslarini o‘rgangan. U bolalarning tilni o‘zlashtirish qobiliyatini tabiiy jarayon deb hisoblab, bunda inson miyasidagi lingvistik qobiliyatlarning ahamiyatini alohida ta‘kidlagan. Bu qarashlar til va nutqni o‘rgatishda tabiiy rivojlanish nuqtai nazaridan foydalanish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Bakhtin M.M. (1981) - Bakhtinning dialogik prinsiplariga ko‘ra, nutq ijtimoiy muloqot jarayonida shakllanadi. Og‘zaki nutqni rivojlantirishda dialog va muloqotga asoslangan metodlardan foydalanish samarali natijalar beradi.

Ushbu adabiyotlar asosida, innovatsion yondashuvlarning asosiy yo'nalishlari sifatida bolalarning faol ishtiroki, texnologiyalardan foydalanish, o'zaro muloqotni tashkil etish, o'yin elementlaridan foydalanish va o'z-o'zini rivojlantirish imkoniyatlarini yaratish ko'zda tutiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirish innovatsion yondashuvlar asosida amalga oshirilganda, o'quvchilarning so'z boyligi, talaffuz, mantiqiy izchillik va nutq madaniyatini shakllantirishga e'tibor qaratiladi. Bu jarayonni samarali qilish uchun zamonaviy usullar va texnologiyalarni qo'llash lozim. Quyida bunday yondashuvlar keltirilgan:

1. Interaktiv o'quv jarayoni:

- Multimediali resurslar: Audio va video materiallar yordamida o'quvchilarga turli mavzular bo'yicha nutq namunalarini ko'rsatish. Bu o'quvchilarga talaffuzni eshitish va uni qayta aytishga yordam beradi.

- Rol o'ynash o'yinlari: Har xil rollarni ijro etish orqali bolalar og'zaki nutq malakalarini oshiradi. Masalan, do'konda xarid qilish yoki muhim voqea haqida suhbatlashish.

2. Texnologiyalardan foydalanish:

- Talaffuzni tekshiruvchi dasturlar: O'quvchilar talaffuzlarini yozib, uni maxsus dasturlar orqali tekshirishlari mumkin. Bu ularga o'z xatolarini ko'rishga va tuzatishga imkon beradi.

- Onlayn o'yinlar va interaktiv mashqlar: Nutq malakalarini rivojlantirish uchun turli onlayn platformalar va o'yinlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ularga amaliy mashqlarni taklif qiladi.

3. Jamoaviy loyihalar va hamkorlik:

- Guruhli suhbatlar va muhokamalar: O'quvchilar guruhlarda biror mavzu bo'yicha suhbatlar olib boradi. Bu usul ularni o'z fikrlarini ravon va aniq bayon qilishga o'rgatadi.

- Prezantatsiyalar va hikoya qilish: Bolalarga mustaqil ravishda kichik prezentatsiyalar tayyorlash topshiriladi. Bu ularga o'z nutqlarini rejalashtirish va ifodalashda yordam beradi.

4. Tadbirlar va uchrashuvlar:

- Nutq musobaqalari va ijodiy kechalar: O'quvchilarga turli mavzularda nutq so'zlash imkoniyatlari beriladigan tadbirlar tashkil etish. Bu ularning ishonchini oshirish va chiqish madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi.

5. Innovatsion metodlar:

- Klaster va mind-mapping texnikasi: O'quvchilar o'z fikrlarini klaster (so'zlar guruhini tuzish) yoki aql xaritalari yordamida tartibga solishadi, bu ularga mantiqan to'g'ri va izchil gapirishda yordam beradi.

- Gamifikatsiya: O'quv jarayoniga o'yin elementlarini qo'shish orqali bolalarning qiziqishi ortadi, ularning og'zaki nutqi rivojlanishiga rag'batlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi. Innovatsion yondashuvlardan foydalanish orqali o'quvchilarning og'zaki nutqi rivojlanishi tezlashadi va samaradorlik oshadi. Bu usullar nafaqat bilim olish jarayonini qiziqarli qiladi, balki o'quvchilarning o'z fikrlarini aniq va mantiqan to'g'ri ifodalash qobiliyatini shakllantiradi.

Grafik shakllantirish orqali o'quvchining og'zaki nutqini rivojlantirish ta'lim jarayonida samarali usullardan biri hisoblanadi. Bu yondashuv ko'pincha bolalarning til va nutq ko'nikmalarini o'stirish uchun qo'llaniladi, ammo har qanday yoshda ham foydali bo'lishi mumkin. Quyida grafik shakllantirish orqali og'zaki nutqni rivojlantirishning asosiy usullari keltirilgan:

1. Rasmi materiallar orqali o'rgatish: Rasm, diagramma, grafik va suratlar orqali tushuntirish o'quvchilarning vizual fikrlashini rivojlantiradi va ularga o'z fikrlarini ifoda etishga

yordam beradi. Masalan, o'quvchi rasmga qarab, u haqida hikoya tuzadi yoki savollarga javob beradi.

2. Komikslar va hikoyalar yaratish: O'quvchilar turli mavzularda komiks yoki hikoyalarni grafik asosida yaratishi mumkin. Bu jarayon ularning voqealar ketma-ketligini tushunishiga va uni og'zaki bayon qilishiga yordam beradi.

3. Mavzuni vizual tasvirlash: O'quvchiga tushuntirilayotgan mavzuni diagramma yoki jadval shaklida tasvirlashni topshirish orqali uning mavzu bo'yicha fikrini ochiq, to'g'ri va ravshan ifoda etishga rag'batlantirish mumkin.

4. Rasm asosida suhbatlashish: Rasmlar asosida savol-javob qilish o'quvchilarning tasavvur qilish va og'zaki ifodalash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu texnika bolalar va o'smirlar uchun ayniqsa samarali.

5. Grafik organayzerlardan foydalanish: Venn diagrammalari, kontseptual xaritalar va boshqa grafik organayzerlar yordamida fikrlarni tuzish va bayon etish.

Grafik shakllantirish orqali o'quvchining og'zaki nutqini rivojlantirish ta'lim jarayonida samarali usullardan biri hisoblanadi. Bu yondashuv ko'pincha bolalarning til va nutq ko'nikmalarini o'stirish uchun qo'llaniladi, ammo har qanday yoshda ham foydali bo'lishi mumkin. Quyida grafik shakllantirish orqali og'zaki nutqni rivojlantirishning asosiy usullari keltirilgan:

1. Rasmlari materiallar orqali o'rgatish: Rasm, diagramma, grafik va suratlar orqali tushuntirish o'quvchilarning vizual fikrlashini rivojlantiradi va ularga o'z fikrlarini ifoda etishga yordam beradi. Masalan, o'quvchi rasmga qarab, u haqida hikoya tuzadi yoki savollarga javob beradi.

2. Komikslar va hikoyalar yaratish: O'quvchilar turli mavzularda komiks yoki hikoyalarni grafik asosida yaratishi mumkin. Bu jarayon ularning voqealar ketma-ketligini tushunishiga va uni og'zaki bayon qilishiga yordam beradi.

3. Mavzuni vizual tasvirlash: O'quvchiga tushuntirilayotgan mavzuni diagramma yoki jadval shaklida tasvirlashni topshirish orqali uning mavzu bo'yicha fikrini ochiq, to'g'ri va ravshan ifoda etishga rag'batlantirish mumkin.

4. Rasm asosida suhbatlashish: Rasmlar asosida savol-javob qilish o'quvchilarning tasavvur qilish va og'zaki ifodalash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu texnika bolalar va o'smirlar uchun ayniqsa samarali.

5. Grafik organayzerlardan foydalanish: Venn diagrammalari, kontseptual xaritalar va boshqa grafik organayzerlar yordamida fikrlarni tuzish va bayon etish o'quvchilarga murakkab tushunchalarni osonroq tushunishga va og'zaki ifoda qilishga yordam beradi.

Ushbu usullar orqali o'quvchilar faqat tasvirlarni ko'rish bilan cheklanmay, ularni o'z nutqlariga kiritish orqali o'z og'zaki ko'nikmalarini yaxshilashadi.

Og'zaki nutqni rivojlantirishda interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlab, ularga o'z fikrlarini aniq va ravshan ifodalash imkonini beradi. Bu metodlar o'quv jarayonini yanada jonli, qiziqarli va samarali qilishga xizmat qiladi. Quyida og'zaki nutqni rivojlantirishda qo'llaniladigan asosiy interaktiv metodlar keltirilgan:

1. Rolli o'yinlar (Role-playing)

Rolli o'yinlar o'quvchilarning muayyan vaziyatlarga kirib, o'z fikrlarini ifoda etish va turli ijtimoiy rollarni bajarish orqali og'zaki nutqini rivojlantirishga yordam beradi. Bu metod ularga turli nuqtai nazarlarni tushunish va muomala qobiliyatlarini shakllantirishga imkon beradi.

2. Munozara (Debate)

Munozaralar o'quvchilarga o'z fikrlarini himoya qilish, dalillar keltirish va raqib tomonning fikriga qarshi dalillar ishlab chiqish imkonini beradi. Bu usul o'quvchilarni fikrlashga, tahlil qilishga va og'zaki muloqotda faol bo'lishga o'rgatadi.

3. Savol-javob (Questioning). Savol-javob jarayonida o'qituvchi yoki o'quvchilar o'zaro savollar berib, javob olish orqali muloqotni davom ettirishadi. Bu usul o'quvchilarning fikrlash va tezkor javob berish ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda ularni e'tiborli va faol suhbatdosh bo'lishga undaydi.

4. Muammoli vaziyatlarni hal qilish (Problem-solving)

O'quvchilarga turli muammoli vaziyatlarni taqdim etib, ularni jamoaviy yoki yakka tartibda hal qilish vazifasi qo'yiladi. Bu usul ulardan vaziyatni tahlil qilish, muammoni tushuntirish va yechimni og'zaki bayon qilishni talab qiladi.

5. Guruhli muhokamalar (Group discussions)

Guruhlarga bo'linib, muayyan mavzu yoki muammolar ustida ishlash orqali o'quvchilar o'z fikrlarini aniq, qisqa va tushunarli ifoda etishni o'rganadilar. Bu usul jamoada ishlash, fikr almashish va o'zaro muomala qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

6. Intervyu o'tkazish. O'quvchilar bir-birlari bilan intervyu shaklida muloqot qiladilar. Bu usul o'z savollarini aniq ifodalash va javoblarni eshitib, qayta ishlash qobiliyatini rivojlantiradi. Bu metod og'zaki nutqning sodda va muloqotga yo'naltirilgan shaklini o'rgatadi.

7. Ssenariy asosida suhbat (Scenario-based dialogue) O'quvchilarga turli hayotiy yoki kurgazmali vaziyatlar asosida suhbat qurish taklif etiladi. Bu metod ularni real vaziyatlarda qanday gapirish kerakligini mashq qilish orqali og'zaki nutqni rivojlantirishga yordam beradi.

8. Ko'rgazmali chiqishlar (Presentations) O'quvchilar tayyorlagan prezentatsiyalar orqali o'z fikrlarini keng auditoriyaga taqdim etadilar. Bu usul nafaqat og'zaki nutqni rivojlantiradi, balki o'zini erkin tutish va auditoriyani boshqarish qobiliyatini ham o'stiradi.

9. Dialog shaklida darslar. Bu usulda dars suhbat tarzida olib boriladi. O'qituvchi va o'quvchilar orasida faol muloqot bo'lib, mavzuni birgalikda muhokama qiladilar. O'quvchilar o'z savollarini berib, yangi tushunchalarni o'zlashtiradilar va og'zaki ifodalashda tajribalarini oshiradilar.

Interaktiv metodlar orqali o'quvchilar faqat eshituvchi emas, balki faol ishtirokchi bo'lib, o'z nutqini oshkorona rivojlantirishga imkon topadilar. Bu metodlar o'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytirib, ularda muloqotga kirishish, o'z fikrini aniq ifodalash va boshqa odamlarning fikrlarini tushunishga rag'batlantiradi.

Dialog shaklidagi darslar o'quvchilar nutqini rivojlantirishda juda samarali usul bo'lib, bu jarayonda o'quvchilar faqatgina eshituvchi emas, balki suhbatning faol ishtirokchilari bo'lishadi. Dialog shaklidagi darslar o'quvchilarni doimiy ravishda o'z fikrlarini ifoda etishga, savollarga javob berishga va o'zaro muloqot qilishga undaydi. Buning natijasida o'quvchilarning nutq madaniyati, fikrlarini to'g'ri va mantiqan ifodalash qobiliyatlari shakllanadi.

Dialog shaklidagi darslar orqali o'quvchilar nutqining rivojlanish jihatlari:

1. Faollik va ishtirokni rag'batlantiradi:

O'quvchilar dars davomida muhokamalarga faol qo'shilib, o'z fikrlarini ochiq ifoda etadi. Suhbatda o'z fikrlarini bildirishga o'rganib, ular og'zaki nutqini takomillashtiradi. Bu ularga o'z o'ylaganlarini tez va aniq ifodalashda yordam beradi.

2. Savol-javob orqali tahliliy fikrlash:

Dialog davomida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida savol-javob bo'lib, o'quvchilar savollarga javob berish bilan birga, o'zlari ham savollar berishga o'rganadi. Bu ularda tahliliy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi, chunki ular har bir savolga javob berish uchun chuqurroq o'ylashga majbur bo'ladi.

3. Nutqning mantiqiylikini oshiradi:

Dialog shaklidagi darslarda o'quvchilar fikrlarini izchil va mantiqan ifoda qilishni o'rganadi. Suhbat davomida o'z fikrlarini asoslash, dalillar keltirish va boshqalar bilan o'zaro fikr almashish jarayonida ular nutqni to'g'ri tuzishga e'tibor beradi.

4. Suhbat madaniyatini shakllantiradi:

O'quvchilar dialogda qatnashish orqali suhbatda qanday tinglash, gaplashish, o'z navbatini kutish va boshqa odamning fikrini hurmat qilish kabi suhbat madaniyati elementlarini o'zlashtiradi. Bu ularda samarali muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi.

5. Til boyligini oshiradi:

Dialoglar davomida o'quvchilar turli xil so'z va iboralarni qo'llashga o'rganadi. Turli mavzular bo'yicha suhbatlashish orqali ularning so'z boyligi ortadi va yangi tushunchalarni nutqida ishlatishga o'rganadi.

6. Improvizatsiya qobiliyatini rivojlantiradi:

Dialogda o'quvchilar turli vaziyatlarga tezda moslashib, o'ylash va gapirishni bir vaqtning o'zida bajarishi kerak bo'ladi. Bu ularning og'zaki nutqda improvizatsiya qilish, tezkor va ravon gapirish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

7. O'z fikrini himoya qilish va muloqot qilish ko'nikmasini oshiradi:

Dialog shaklidagi darslarda o'quvchilar o'z fikrlarini himoya qilish, boshqalarning fikrlarini eshitish va ularga munosabat bildirishni o'rganadi. Bu ularga kelajakda turli munozaralarda yoki suhbatlarda muvaffaqiyatli ishtirok etishga yordam beradi.

Masalan, tarix darsida muhokama shaklida dars tashkil etilsa, o'quvchilar biror tarixiy voqea haqida savol-javob orqali fikr yuritishi, o'z qarashlarini bildirib, boshqa o'quvchilar bilan bahslashishi mumkin. Shu tarzda ular tarixiy faktlarni o'z og'zaki nutqlari orqali bayon qiladi, voqealar o'rtasidagi bog'liqliklarni izohlashga harakat qiladi va fikrlarini asoslashni o'rganadi.

Umuman olganda, dialog shaklidagi darslar o'quvchilarning o'z fikrlarini to'g'ri va mantiqli ifoda qilish, o'zaro hurmatli muloqot olib borish va yangi bilimlarni tezroq o'zlashtirishga ko'mak beradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirish innovatsion yondashuv asosida turli metod va usullarni qo'llashni talab qiladi. Innovatsion yondashuvlar pedagogik jarayonlarda o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, kreativlikni rag'batlantirish va o'zaro muloqotni rivojlantirish uchun mo'ljallangan. Ushbu jarayon og'zaki nutqning rivojlanishi uchun o'quv materiallari, interaktiv usullar va texnologiyalarni o'z ichiga oladi.

Asosiy mazmun:

1. Faol o'rganish usullari: O'quvchilarga mavzuni o'rganishda mustaqil izlanish va yangilik yaratish imkoniyatini beradigan interaktiv usullarni qo'llash (masalan, rolli o'yinlar, muammoli ta'lim).

2. Kommunikativ yondashuv: Muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun turli guruhli va juftlikda ishlash shakllari qo'llaniladi, bunda o'quvchilar bir-birlari bilan faol suhbat olib boradilar.

3. Texnologiyalardan foydalanish: Multimediali vositalar va interaktiv platformalar yordamida o'quv jarayonini qiziqarli va ta'sirchan qilish orqali og'zaki nutq rivojlantiriladi.

4. Ijodiy topshiriqlar: O'quvchilarga erkin ifodalash imkoniyatini beradigan ijodiy topshiriqlar orqali so'z boyligini oshirish va nutqning ifodalilik darajasini rivojlantirish.

Tadqiqot metodologiyasi:

1. Eksperimental tadqiqot: Boshqaruv va eksperimental guruhlar orqali innovatsion yondashuvlar qo'llanilgan darslarning samaradorligini o'rganish.

2. Kuzatish usuli: Darslarda o'quvchilarning og'zaki nutqi qanday rivojlanayotganini kuzatish va baholash.

3. Anketalar va so'rovnomalar: O'qituvchilar va o'quvchilarning fikr-mulohazalarini aniqlash orqali innovatsion usullar samaradorligini tahlil qilish.

4. Taqqoslash: An'anaviy va innovatsion yondashuvlar asosida o'tkazilgan dars natijalarini taqqoslash.

Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning og'zaki nutqini shakllantirishda innovatsion metodlarning qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qilishga yordam beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda ota-onaning roli juda muhim. Bu yoshdagi bolalar o'z dunyoqarashini shakllantiradi va til o'rganish jarayonining eng faol davrini boshdan kechiradilar. Ota-onalar bu jarayonda quyidagi usullar orqali bolalarning og'zaki nutqini rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin:

1. Muloqot qilish: Bolalar bilan ko'p suhbatlashish, ularni turli mavzular bo'yicha gapirishga undash, savollar berib, javob olish nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omildir.

2. Kitob o'qish: Ota-onalar bolalarga muntazam ravishda kitob o'qib berishlari, hikoyalarni muhokama qilishlari bolalarning lug'at boyligini oshiradi va nutq rivojlanishini rag'batlantiradi.

3. O'rnak bo'lish: Ota-onalar o'zlari aniq va to'g'ri nutq orqali bolalarga o'rnak bo'lishi muhimdir. Nutq madaniyatiga e'tibor berib, so'zlarning to'g'ri talaffuzi, iboralarning o'rinni ishlatilishi kabi ko'nikmalar bolalar tomonidan qabul qilinadi.

4. O'yinlar va mashg'ulotlar: Og'zaki nutqni rivojlantiruvchi o'yinlar, masalan, hikoya tuzish, ro'yhat tuzish, so'z topish kabi o'yinlar bolalarni faollikka undaydi va ularning nutqini yaxshilaydi.

5. Shaxsiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash: Har bir bolaning individual qobiliyatlarini hisobga olib, uning rivojlanishiga yordam berish, qiziqishlari asosida nutqni rivojlantiruvchi mashg'ulotlar o'tkazish ham muhim.

Ota-onalar va maktabning hamkorligi, ularning bir-birini qo'llab-quvvatlashi orqali bolalar o'quv jarayonida yanada muvaffaqiyatli bo'lishadi va ularning og'zaki nutqi tezroq rivojlanadi. Ota-onalarning bolalar bilan doimiy va sifatli muloqotda bo'lishi, ularga o'qish va o'yinlar orqali tilni rivojlantiruvchi imkoniyatlar yaratib berishi bolaning og'zaki nutqini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Bolalar ota-onaning so'zlashuv uslubidan o'rganadi, shu bois ota-onalar o'z nutqiga ham e'tibor berishlari zarur.

Sizning ta'kidlashingizdek, ota-onalar faqatgina o'qituvchilarga bog'lanib qolmasdan, farzandlarining rivojlanish jarayonida faol ishtirok etishlari, o'quvchi bolaga hayotiy ko'nikmalarni o'rganish uchun zarur muhit yaratishlari lozim.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar qo'llanilishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning nutqini rivojlantirishda yangi texnologiyalar, didaktik materiallar va o'quv

jarayonini interaktiv metodlar asosida tashkil etish bilan bog'liqdir. Bu jarayonda quyidagi asosiy yo'nalishlar ajratiladi:

Asosiy mazmun:

1. Interaktiv metodlar:

- Rolli o'yinlar va munozaralar orqali o'quvchilar og'zaki nutqini rivojlantirishga katta e'tibor qaratiladi. Bu usullar o'quvchilarda muloqot qobiliyatini shakllantiradi, o'z fikrini ochiq va aniq ifoda qilishni o'rgatadi.

2. Multimedia vositalaridan foydalanish:

- Video va audio materiallar, animatsiyalar yordamida o'quvchilar nutqini rivojlantirishning yangicha yondashuvlari amalga oshiriladi. Audiovizual materiallar bolalarda tasavvur va tushunchani kengaytiradi, so'z boyligini oshiradi.

3. Axborot-kommunikatsion texnologiyalar:

- Dasturiy ta'minot va mobil ilovalar o'quvchilarga mustaqil ravishda nutq mashqlarini bajarishda yordam beradi. Masalan, ovozni to'g'ri talaffuz qilish, jummalarni tuzish, ifodali o'qishni o'rganish kabi vazifalar interaktiv tarzda amalga oshiriladi.

4. O'yin texnologiyalari:

- O'quvchilar o'yin orqali o'z bilimlarini boyitadi va ular muloqotda faol ishtirok etadi. Bu texnologiyalar bolalarda raqobatbardoshlik, ijodiy yondashuv va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Tahlil va natijalar: Innovatsion yondashuvlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda samarali bo'lib, bu usullar orqali o'quvchilarning darslarga qiziqishi ortadi, ularning faolligi va muloqot qobiliyati sezilarli darajada o'sadi. Ta'lim jarayoniga yangi texnologiyalarni kiritish, o'yin elementlaridan foydalanish natijasida o'quvchilarning so'z boyligi oshadi, matnlarni to'g'ri va ifodali o'qish qobiliyati rivojlanadi.

1. O'quvchilarning nutqi aniq va tushunarli bo'ladi.

2. Ularning muloqotga kirishish qobiliyati oshadi, ya'ni ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish malakasi shakllanadi.

3. O'quvchilarda mustaqil fikrlash va og'zaki nutq orqali o'z fikrini ifoda etish qobiliyati rivojlanadi.

4. O'quvchilar jamoaviy ishlarni samarali bajarishni o'rganadi, bu esa ularga nutqni boyitish va ifodali qilishda yordam beradi.

Innovatsion yondashuvlar ta'lim tizimida zamonaviy talablarga mos kelib, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun og'zaki nutqni rivojlantirishda yangi imkoniyatlar yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, dialog shaklidagi darslar o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu metod o'quvchilarni faollikka undaydi, tahliliy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi, suhbat madaniyati va til boyligini oshiradi. Shuningdek, o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda qilish, o'zaro muloqot qilish va fikrlarini himoya qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar dars davomida muloqot qilishni o'rganib, kelajakda samarali va mantiqli suhbatdosh bo'lib yetishadilar. Innovatsion yondashuvlar asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Zamonaviy interaktiv metodlar, masalan, dialogli darslar, rolly o'yinlar, texnologiyadan foydalanish va grafik shakllantirish kabi usullar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, nutqni ravn va mantiqiy ifodalash ko'nikmalarini shakllantiradi. Innovatsion yondashuvlar bolalarni qiziqitirib, ularning faolligini oshiradi hamda kommunikativ qobiliyatlarini

kengaytiradi. Shu tarzda, boshlang'ich sinflarda og'zaki nutqning rivoji yanada samarali va o'quvchilarning o'z-o'ziga ishonchini oshiradigan jarayonga aylanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishning innovatsion yondashuv asosidagi mazmuni o'quvchilarning til va nutq malakalarini yanada yaxshilashga qaratilgan bo'lib, turli metod va usullardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bunda quyidagi asosiy yo'nalishlar ko'zda tutiladi:

1. Interaktiv metodlar: O'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etish, muloqot qilish va fikr almashish imkoniyatlarini yaratish orqali nutqni rivojlantirish.

2. Texnologiyalarni qo'llash: Multimedia vositalaridan foydalanish, audio va video materiallar orqali o'quvchilarga yangi so'zlar va iboralarni o'rgatish.

3. O'yin texnologiyalari: O'yin shaklida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning qiziqishini oshirib, ularga og'zaki nutqni o'rganishda yordam beradi.

4. Kreativ yondashuvlar: Hikoyalar to'qish, rolli o'yinlar, ertaklar asosida dialoglar yaratish o'quvchilarning ijodiy fikrlash va nutq rivojiga xizmat qiladi.

5. Refleksiv yondashuv: O'quvchilarning o'z nutqini kuzatish va baholash, xatolarini tuzatishga yo'naltirilgan metodlar orqali til o'rganish jarayonini optimallashtirish.

Asosiy adabiyotlar:

1. Amonov, M. (2018). Pedagogik texnologiyalar asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirish. Toshkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.

2. G'afurova, Z. (2016). Nutq madaniyati va til o'rgatish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.

3. Kamilova, S. (2020). Til o'rgatishning zamonaviy yondashuvlari. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.

4. Sh.M.Mirziyoyev nutqi. Maktablarda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan ustuvor vazifalar belgilandi/ <https://president.uz/uz/lists/view/6622>

5. Shomirzayev M. Kx. Developing Educational Technologies In School Technology Education //Next Scientists Conferences. – 2022. – P. 17

6. Tursunova Saida Isakovna Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zakini nutqini shakllantirish pedagogik muammo sifatida.

7. Tursunova Saida Isakovna. (2022). Pedagogical bases of nationalization of school education. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(02), 456–461. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/P8MNR>